

О. П. Кучинська,
доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри кримінального
процесу та криміналістики
Інституту права Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000-0003-3464-4798

О. В. Щиголь,
аспірант кафедри кримінального процесу
та криміналістики Інституту права
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
ORCID ID: 0000-0001-8860-4463

УДК 343.72; 343.13

DOI 10.37749/2308-9636-2021-4(220)-3

КРИМІНАЛЬНО-ПРОВА КВАЛІФІКАЦІЯ ДІЯННЯ ЗА СТАТТЕЮ 190 КК УКРАЇНИ (ШАХРАЙСТВО) В РАЗІ ВІДСУТНОСТІ ВЛАСНИКА МАЙНА (ПОТЕРПІЛОГО) ТА ЗАВДАННЯ ЙОМУ ШКОДИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ Й ВИКЛИКИ ПРАВЗАСТОСУВАННЯ

У статті висвітлюються питання кримінально-правової кваліфікації шахрайства та встановлення ознак його об'єктивної сторони в разі відсутності власника майна (потерпілого) й завданні йому шкоди.

Робиться висновок, що: 1) стаття 190 КК України не визначає, на якому речовому праві має перебувати майно, що є предметом кримінального правопорушення. Не зобов'язаний усвідомлювати це і суб'єкт його вчинення (винний). Більше того, стосовно майна може не бути встановлено жодного правового титулу, однак це не свідчить про відсутність шахрайства; 2) для кримінально-правової кваліфікації за ст. 190 КК України чужим слід визнавати будь-яке майно, котре не перебуває у власності чи законному володінні винного. У такому разі не має значення, хто є власником майна, та чи взагалі таке майно має власника (тобто є безхазяйним). Виняток становлять випадки кваліфікації діяння за ч. 2 ст. 190 КК України, адже остання передбачає необхідність врахування матеріального становища конкретної особи (потерпілого). Натомість для кримінально-правової кваліфікації діяння за частинами 1, 3 чи 4 ст. 190 КК України наявність власника майна (потерпілого) та завдання йому шкоди не вимагається. Вказане не є обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу шахрайства.

Ключові слова: кримінально-правова кваліфікація, кваліфікація діяння, стаття 190 КК України, шахрайство, відсутність власника майна, відсутність потерпілого, відсутність шкоди, чуже майно.

Постановка проблеми. На сьогодні, коли майже все зводиться до грошей та матеріальних благ (які, до речі, також мають грошовий вираз), предметом злочинів і кримінальних проступків повсякчас стає майно або право на нього. Відтак, науковці та практикуючі юристи іноді іменують вказані діяння майновими кримінальними правопорушеннями, кримінальними правопорушеннями проти майна, проти майнових прав. У свою чергу, одним із найбільш поширених кримінальних правопорушень наведеної групи (категорії) є шахрайство — заволодіння чужим майном або придбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою.

Шахрайство — завжди «інтелектуальна» («білокомірцева») злочинна діяльність. Її здійснення передбачає, що шахрай у своїй свідомості розробляє різні схеми проведення шахрайських операцій [1, с. 7].

Як зазначає В. Ю. Шепітько, особа шахрая характеризується специфічним комплексом ознак. Більшість злочинців мають сильний дар уяви, використовують вплив на оточуючих і вміють переконувати людей. До особистих якостей шахрая належать хитрість, облудність, здібність привертати до себе навколишніх, знання способів підробки документів [2, с. 144—145]. Шахраї переважно є кмітливими та спостережливими, мають широкий світогляд, володіють знаннями психології, можуть бути обізнаними в питаннях права (як матеріального, так і процесуального). Дехто займається шахрайством систематично, на «професійній» основі.

Усе це свідчить про підвищену небезпеку шахраїв для суспільства, а також суттєву небезпеку самого шахрайства як кримінального правопорушення.

Таким чином, органи кримінальної юстиції мають якомога ретельніше виконувати свої обов'язки щодо викриття та притягнення до відповідальності осіб, які вчинили діяння, передбачене ст. 190 КК України [3].

Для цього насамперед необхідно зібрати криміналістично значиму інфор-

мацію, проаналізувати її та співставити ознаки вчиненого діяння зі складом шахрайства, тобто здійснити кримінально-правову кваліфікацію. В узагальненому вигляді Є. В. Фесенко розглядає останню як оцінку людської поведінки через призму норм кримінального права [4, с. 112].

Кваліфікація діянь, передбачених КК України, є визначальним питанням здійснення кримінального провадження, одним із основних етапів (стадій) застосування кримінально-правової норми. Саме тому кваліфікація є базовим поняттям у кримінально-правовій літературі та слідчо-судовій практиці [5, с. 171].

Правильна й точна кримінально-правова кваліфікація слугує необхідною умовою досягнення завдань кримінального права, а також запорукою дієвості кримінального провадження, доцільності та своєчасності здійснюваних у його межах процесуальних дій. Натомість допущення помилок у вказаній площині, присвячення кваліфікації недостатньої уваги можуть призводити до низки негативних чи навіть згубних наслідків: безпідставного кримінального переслідування особи, формування стороною обвинувачення хибної правової позиції та, як наслідок, нераціонального завантаження органів кримінальної юстиції, безперспективності (даремності) кримінального провадження, уникнення винними особами відповідальності або призначення їм надто м'якого чи навпаки — надто суворого (неспівмірного) покарання, залишення потерпілих у стані незахищеності тощо.

У кримінальному праві та процесі — де йдеться про життя людей і де вирішуються їхні долі — значення кваліфікації діянь складно переоцінити. Навіть найменші похибки здатні стати серйозною проблемою на шляху до прийняття законного, обґрунтованого і справедливого кінцевого процесуального рішення. Отже, до питання кримінально-правової кваліфікації слід ставитися з особливою обачністю та обережністю.

Тим не менш, кваліфікація шахрайства супроводжується різного роду проб-

лемами теоретичного та практичного (прикладного) характеру, які потребують ґрунтовного опрацювання, а також пошуку шляхів їх оптимального вирішення.

Аналіз досліджень і публікацій. Кримінально-правовій характеристиці шахрайства та його окремим аспектам присвятили свої праці такі вчені як А. О. Байда, С. В. Головкін, В. Г. Гончаренко, Ю. П. Дзюба, О. О. Дудоров, В. П. Ємельянов, М. В. Ємельянов, П. М. Коваленко, А. В. Микитчик, О. Л. Мусієнко, К. Л. Попов, О. М. Сарнавський, О. В. Смаглюк, В. Ю. Шепітько, Ю. Л. Шуляк і безліч інших.

Питання кримінально-правової кваліфікації шахрайства та встановлення його ознак виникають і в правозастосовній сфері. З урахуванням цього Касаційний кримінальний суд та Велика Палата Верховного Суду періодично формують певні висновки, котрі стосуються ст. 190 КК України.

Однак, на превеликий жаль, багато питань залишаються нез'ясованими або мають дискусійний характер, що зумовлює потребу подальших наукових пошуків. У цьому контексті на особливу увагу заслуговує інкримінування шахрайства, якщо власник майна відсутній, а кримінальним правопорушенням жодній особі не було завдано шкоди.

Метою роботи є фрагментарний аналіз складу шахрайства, дослідження нормативних приписів ст. 190 КК України та з'ясування можливості кримінально-правової кваліфікації діяння за відповідною частиною цієї статті в разі відсутності власника майна (потерпілого) та завдання йому шкоди.

Виклад основного матеріалу дослідження. Як свідчить правозастосовна практика, у більшості випадків вчинення шахрайства супроводжується наявністю власника майна, котре виступає предметом цього кримінального правопорушення. Керуючись корисливими мотивами, зловмисник вдається до обману чи зловживання довірою, аби заволотити чужим для нього майном.

Прикметно, що ст. 190 КК України не вимагає, щоб особа, яка вводиться в ома-

ну при вчиненні шахрайства, і потерпілий (той, кому завдається майнова шкода) збігалися. На цьому акцентує увагу в своїх рішеннях і Касаційний кримінальний суд [6, 7].

Тобто винний цілком може не знати, кому саме належить чуже для нього майно та на яких підставах. Вказане не вимагається для встановлення ознак шахрайства та не перешкоджає кримінально-правовій кваліфікації діяння за ст. 190 КК України, якщо всі інші елементи складу цього кримінального правопорушення присутні.

Втім, інколи майно може взагалі не мати власника (наприклад, бути безхазяйним), а тому заволодіння ним апріорі не здатне спричинити жодної шкоди; потерпілий де-факто відсутній. З огляду на це постає логічне запитання — чи можливо в такому разі кваліфікувати дії особи як шахрайство?

У межах цієї наукової статті та окресленої в ній проблематики вважаємо за необхідне навести досить примітивний, однак надзвичайно цікавий та влучний приклад, коли дії особи належить кваліфікувати як шахрайство, навіть попри відсутність «реального» потерпілого.

Згідно з ч. 1 ст. 347 ЦК України особа може відмовитися від права власності на майно, заявивши про це або вчинивши інші дії, які свідчать про її відмову від права власності [8]. З огляду на це уявімо, що власник речі, наприклад, ручного годинника, перебуваючи в громадському місці, вирішив позбутися його. Причиною вказаного наміру може слугувати повна чи часткова технічна несправність годинника (вихід з ладу), наявність значних зовнішніх ушкоджень, фізичне зношення тощо. Так чи інакше, власник знімає свій наручний годинник і залишає його на лавці. З цього моменту річ набуває статус безхазяйної (ч. 1 ст. 335 ЦК України), адже вона не має власника.

Через певний час один із перехожих помічає годинник. Вважаючи його загубленим, він заявляє про знахідку поліції та здає річ на зберігання в порядку частин 2, 3 ст. 337 ЦК України.

Незабаром до територіального органу поліції звертається особа, котра представляється власником «загубленої» речі, та заявляє своє право на неї. Переконавши поліцейських у правдивості й достовірності своїх слів, особа одержує наручний годинник. Його їй передають добровільно.

Поруч із цим виявляється, що насправді мав місце обман — набувач речі не є та ніколи не був її власником. Зловмисник повідомив поліцейським неправдиву інформацію, увів їх в оману з метою заволодіння годинником.

За таких обставин потерпілий відсутній, адже жодній особі не завдано шкоди. Оскільки справжній власник годинника відмовився від нього, з цього часу річ стала безхазяйною та нікому не належала. Тобто про будь-які збитки апріорі йтися не може. Орган поліції, на зберігання якому була передана знахідка, вочевидь, теж не може вважатися потерпілим.

Однак чи означає це, що шахрайство не мало місця? Безумовно, ні. Суспільна небезпека вчинених дій від цього не зменшується, а склад кримінального правопорушення залишається незмінним — усі його елементи наявні та в сукупності дозволяють кваліфікувати діяння як шахрайство. Винний усвідомлює, що майно йому не належить і він не має на нього жодного права, проте вдається до протиправних дій і шляхом обману чи зловживання довірою бажає заволодіти цим майном, безпідставно обернути його на свою користь чи на користь когось іншого. Правомірною таку поведінку назвати неможливо — вона є звичайним шахрайством.

Цей простий приклад дозволяє провести аналогічну паралель щодо низки інших випадків, коли особа шляхом обману чи зловживання довірою за відсутності на те законних підстав заволодіває майном, яке їй не належить (є чужим для неї), однак при цьому жодній фізичній чи юридичній особі шкода не завдається. Проте шахрайство від цього, вочевидь, не «зникає», не «вичерпується», не «розчиняється».

До того ж для винного (його внутрішнього психічного ставлення) фактично нічого не змінюється — він, як і зазвичай, усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачає його суспільно небезпечні наслідки та бажає чи бодай свідомо припускає їх настання. *Dolus malus* продовжує існувати, його наявність є беззаперечною.

З аналізу ст. 190 КК України вбачається, що для кримінально-правової кваліфікації шахрайства байдуже, кому і на якому речовому праві належить майно, що є предметом цього кримінального правопорушення. Головне, щоб воно було чужим для винного, тобто таким, яке не перебуває у його власності чи законному володінні. Вказане також охоплює випадки, коли майно не перебуває на будь-якому правовому титулі. Підсумовуючи, не має значення, хто є власником майна, та чи взагалі таке майно має власника.

Виняток становлять випадки кваліфікації діяння за ч. 2 ст. 190 КК України, адже остання передбачає необхідність врахування матеріального становища конкретної особи (потерпілого). Завдання потерпілому значної шкоди визнається обтяжуючою обставиною, котра утворює кваліфікований склад шахрайства. Тільки в цьому разі суспільно небезпечні наслідки кримінального правопорушення (завдання потерпілому значної шкоди) становлять обов'язкову ознаку його об'єктивної сторони. Втім, за загальним правилом останнє не є її обов'язковою ознакою.

Так, для кримінально-правової кваліфікації діяння за частинами 1, 3 чи 4 ст. 190 КК України наявність власника майна (потерпілого) та завдання йому шкоди не вимагається. Диспозиції наведених норм, а також примітки 3, 4 до ст. 185 Кодексу не містять про це жодної згадки (навіть найменшого натяку).

Шахрайство у великих, особливо великих розмірах наявне, якщо кримінальне правопорушення вчинене на суму, яка в двісті п'ятдесят і більше та, відповідно, в шістсот і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум дохо-

дів громадян, де кримінальна відповідальність за особливо кваліфікованими складами цього злочину ніяк не пов'язується з урахуванням матеріального становища потерпілого.

Аналіз приміток 3, 4 до ст. 185 КК України та їх буквальне тлумачення дозволяє дійти висновку, що у великих та особливо великих розмірах «визначаються кримінальні правопорушення», а не завдана ними майнова шкода. Тобто значення має лише вартість майна, яким заволодів винний. Водночас про наявність потерпілого, майнову шкоду та її розмір взагалі не йдеться.

Зворотний підхід спонукав би осіб до протиправної поведінки та в окремих випадках міг слугувати підставою для уникнення ними кримінальної відповідальності, що, звісно, є неприпустимим.

Разом із тим, у справі № 712/48/15-к Черкаський апеляційний суд з певних причин наголосив, що для ст. 190 КК України наявність потерпілого є обов'язковою; грошові кошти, якими, за версією суду першої інстанції, нібито шляхом шахрайства заволодів обвинувачений, є коштами, що були залучені відповідним правоохоронним органом зі спеціального фонду, тому передача цих коштів третій особі не могла спричинити жодної шкоди в контексті злочину проти власності [9]. Як наслідок, кримінальне провадження було закрито у зв'язку з відсутністю в діянні складу кримінального правопорушення.

Водночас вважаємо висновки суду хибними й такими, що не узгоджуються з чинним кримінальним законодавством, а ухвалене судові рішення — передчасним. Вкотре зауважимо, що здійснення кримінально-правової кваліфікації за частинами 1, 3 чи 4 ст. 190 КК України не вимагає наявності власника майна (потерпілого) та завдання йому шкоди. Конститутивним фактором шахрайства є те, що майно має бути для зловмисника чужим. При цьому він не зобов'язаний розуміти, кому воно належить (і чи належить взагалі) та на яких підставах. Іноді майно може не мати

власника (бути безхазяйним), проте для цілей кваліфікації найчастіше це не має жодного значення.

21 квітня 2021 р. аналогічну позицію зайняв і Касаційний кримінальний суд (за результатами перегляду згаданої вище ухвали Черкаського апеляційного суду в справі № 712/48/15-к). У постанові суду касаційної інстанції зазначається (дослівно): *«Необхідною і достатньою складовою підстави кримінальної відповідальності за шахрайство є усвідомлення суб'єктом злочину того факту, що предмет злочину є для нього чужим, що він заволодіває чужим майном за відсутності будь-якого дійсного чи уявленого права на нього. Вказівка в ст. 190 КК на вчинення шахрайства стосовно чужого майна, виходячи з органічного зв'язку між його об'єктивними ознаками, психічне ставлення до яких необхідно встановити за змістом цієї кримінально-правової норми, свідчить про те, що кримінальна відповідальність за шахрайство пов'язана, як правило, не з встановленням ознак конкретної особи, власності якої заподіяно шкоду, а з встановленням усвідомлення винним факту заволодіння майном, яке належить іншій особі (чужим для нього), з метою його безоплатного, безповоротного повернення на свою користь (чи третіх осіб) за відсутності законних підстав для того і збільшення внаслідок цього власних майнових фондів (чи третьої особи)».*

Усвідомлення винуватим, кому саме належить чуже для нього майно та на яких підставах, чи заволодіває він майном, ввівши в оману (обманувши) власника предмета злочину чи іншу особу, у фактичному володінні якої перебуває предмет злочину, не є обов'язковим для встановлення ознак шахрайства, якщо не йдеться про врахування матеріального становища конкретного потерпілого за ч. 2 ст. 190 КК» [10].

Більше того, суд зауважив, що про потерпілого йдеться саме в ч. 2 ст. 190 КК України, де передбачено відповідальність (серед інших кваліфікуючих ознак) за заволодіння чужим майном або при-

дбання права на майно шляхом обману чи зловживання довірою (шахрайство), що заподіяло значної шкоди потерпілому. Конкретизація ознак об'єктивної сторони шахрайства, передбаченого ч. 2 цієї статті, ознакою потерпілого обумовлена тим, що згідно з приміткою 2 до ст. 185 КК України значна шкода визначається з урахуванням матеріального становища потерпілого та якщо йому спричинені збитки на суму від 100 до 250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. За змістом цієї норми встановлення значної шкоди обумовлюється як вартісним критерієм (від 100 до 250 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян), так і врахуванням матеріального становища потерпілого [10].

Таким чином, без власника майна — потерпілого — неможливо обійтися лише при кваліфікації діяння за ч. 2 ст. 190 КК України. У решті випадків (частини 1, 3, 4 ст. 190 Кодексу) його наявність, як і наявність завданої шкоди, не вимагається, є факультативною (допоміжною, необов'язковою). При цьому винний не зобов'язаний розуміти, чиїм майном він заволодіває, та чи належить воно хоч комусь у цілому.

Звісно, беручи до уваги назву розділу VI Особливої частини КК України («Кримінальні правопорушення проти власності»), спершу може здатися, що обов'язковою умовою кримінально-правової кваліфікації діянь за статтями 185—198 Кодексу є наявність: 1) суб'єктивного права власності; 2) власника майна, на яке спрямовується кримінально-протиправне посягання. Дійсно, родовим об'єктом кримінальних правопорушень, передбачених розділом VI КК України, є врегульовані законом суспільні відносини власності. Водночас Книга третя ЦК України та інші нормативно-правові акти регламентують не лише володіння, користування та розпорядження майном, а й, наприклад, відносини, пов'язані з привласненням загальнодоступних дарів природи, безхазяйними та загубленими речами, бездоглядними домашніми тваринами, скарбами тощо. Таким чином, суспільні відносини власності є досить широким, багато-

аспектним поняттям, котре не обмежується суто правом власності та правомочностями, що входять до його змісту, — відносини власності охоплюють низку інших аспектів, які стосуються обігу та присвоєння різного роду благ (майна), володіння, користування та розпорядження ними. Часто такі блага не мають власника або їх власник невідомий.

Водночас відсутність власника майна жодним чином не зменшує ступеня суспільної небезпеки діяння та не може виправдовувати особу, котра його вчиняє. За відсутності на те законних підстав винний прагне заволодіти майном, яке йому не належить, та обернути здобуте майно на свою користь чи на користь третьої особи. Якщо зазначене діяння містить склад кримінального правопорушення, відсутність власника не перешкоджає його кримінально-правовій кваліфікації за відповідною статтею або частиною статті Особливої частини КК України. Якщо йдеться про шахрайство, винний, так чи інакше, вдається до обману чи зловживання довірою з корисливою метою, діючи з кримінально-протиправним умислом.

Та й загалом безпосереднім об'єктом шахрайства доцільніше вважати не суспільні відносини власності, а суспільні відносини у сфері здійснення речових прав та пов'язані з ними суспільні відносини. Це більш точно відображає правову природу й зміст тих цінностей, які знаходяться під правовою охороною ст. 190 КК України, та на які спрямовується відповідне посягання. Те саме стосується інших норм розділу VI Особливої частини КК України.

На неточність у формулюванні назви цього розділу звертав увагу і В. П. Ємельянов. Вчений зауважує, що оскільки розділ VI містить лише незначну частину складів злочинів, які торкаються інтересів власників, доцільно перейменувати вказаний розділ на «Майнові злочини» [11, с. 133].

У свою чергу, А. М. Соловйова наголошує, що нові економічні відносини значно розширили сферу можливих злочин-

них посягань і призвели до необхідності вивчення питання про заміну вузького розуміння злочинів проти власності на злочини проти майна чи майнових прав [12, с. 55]. У дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук вчена пропонує змінити назву розділу VI Особливої частини КК України на «Злочини проти майна та майнових прав». Це дозволить розширити коло об'єктів кримінально-правової охорони майна та майнових прав, сприятиме захисту права мирного володіння майном [13, с. 383].

Втім, найменування розділів Загальної та Особливої частин КК України наводяться суто для зручності й не можуть розглядатися як такі, що визначають чи пояснюють будь-що під час застосування норм Кодексу та здійснення кримінально-правової кваліфікації. Тож поглиблюватися в це питання не варто, немає сенсу.

Висновки. За результатами проведеного дослідження встановлено, що наявність власника майна (потерпілого) та завдання йому шкоди не є обов'язковими ознаками об'єктивної сторони складу шахрайства, оскільки не знаходять свого відображення в диспозиціях частин 1, 3 та 4 ст. 190 КК України, а також не впливають з приміток 3, 4 до ст. 185 Кодексу.

Стаття 190 КК України не визначає, на якому речовому праві має перебувати майно, що є предметом кримінального правопорушення. Не зобов'язаний усвідомлювати це і суб'єкт його вчинення (винний). Більше того, стосовно майна може не бути встановлено жодного пра-

вового титулу, однак це не свідчить про відсутність шахрайства.

Для кримінально-правової кваліфікації за ст. 190 КК України чужим слід визнавати будь-яке майно, котре не перебуває у власності чи законному володінні винного. Якщо зловмисник розуміє, що відповідне майно йому не належить та заволодіває ним за відсутності будь-якого дійсного чи уявлюваного права, це є необхідною і достатньою складовою підстави кримінальної відповідальності за шахрайство. У такому разі немає значення, хто є власником майна, та чи взагалі таке майно має власника (тобто є безхазайним).

Вияток становлять випадки кваліфікації діяння за ч. 2 ст. 190 КК України, адже остання передбачає необхідність врахування матеріального становища конкретної особи (потерпілого) та визначення наявності/відсутності завдання йому значної шкоди.

Водночас у великих та особливо великих розмірах визнаються вчиненими кримінальні правопорушення, а не завдана ними майнова шкода. Тобто значення має лише вартість майна, яким заволодів винний. Про наявність потерпілого, майнову шкоду та її розмір у частинах 3 та 4 ст. 190 КК України взагалі не йдеться.

Висновки, зроблені в цій статті, можуть бути покладені в основу правотворчої та правозастосовної діяльності, а також слугувати базисом для подальших наукових розвідок, що стосуються кримінально-правової характеристики шахрайства.

Список використаної літератури

1. Мусієнко О. Л. Теоретичні засади розслідування шахрайства в сучасних умовах: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2007. 20 с.
2. Шепітько В. Ю. Особливості криміналістичної характеристики шахрайства. Вісник Академії правових наук України. 1998. № 2. С. 141—144.
3. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 р. № 2341-III // Відомості Верховної Ради України. 2001. № 25—26. Ст. 131.
4. Фесенко С. В. Кримінально-правова кваліфікація: функціональна роль та призначення. Вісник Академії адвокатури України. 2010. Ч. 1 (17). С. 112—114.
5. Ус О. В. Кваліфікація злочинів: сутність та поняття. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна № 1106. 2014. № 17. С. 171—175.

6. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 7 лютого 2019 р. в справі № 489/4597/14-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79846601> (дата звернення: 15.03.2021).
7. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 16 вересня 2020 р. в справі № 1-400/11. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91680849> (дата звернення: 15.03.2021).
8. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. №№ 40—44. Ст. 356.
9. Ухвала Черкаського апеляційного суду від 5 червня 2020 р. в справі № 712/48/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94056964> (дата звернення: 15.03.2021).
10. Постанова Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 21 квітня 2021 р. в справі № 712/48/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96545086> (дата звернення: 28.04.2021).
11. Ємельянов В. П. Визначення предмета злочину та класифікації об'єктів злочинів: дискусійні питання. Вісник Запорізького юридичного інституту Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2009. № 3. С. 132—139.
12. Соловійова А. М. Основні напрями вдосконалення кримінально-правових норм, передбачених розділом VI Кримінального кодексу України, через призму компаративного методу дослідження. Актуальні питання державотворення в Україні: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 20 трав. 2016 р.), Київ: ВПЦ «Київський університет», 2016. С. 54—55.
13. Соловійова А. М. Кримінально-правова охорона власності: порівняльно-правове дослідження: дис. ... д-ра юрид. наук. Запоріжжя, 2019. 514 с.

References

1. Musiienko O. L. Theoretical grounds of investigation of the fraud in modern conditions: author's abstract. dis. ... cand. jurid. sciences. Kyiv, 2007. 20 p.
2. Shepitko V. I. Specificities of forensic characteristics of a fraud. Journal of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine. 1998. № 2. Pp. 141—144.
3. Criminal Code of Ukraine of 05 April, 2001 // Vidomosti of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2001. № 25—26. Art. 131.
4. Fesenko Y. V. Criminal law qualification: functional role and purpose. Bulletin of the Academy of Advocacy of Ukraine. 2010. P. 1 (17). Pp. 112—114.
5. Us O. V. Qualification of crimes: essence and concept. Visnyk of Karazin Kharkiv National University № 1106. 2014. № 17. Pp. 171—175.
6. Decision of Criminal Cassation Court of the Supreme Court of 07 February, 2019, case № 489/4597/14-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79846601> (application date: 15.03.2021).
7. Decision of Criminal Cassation Court of the Supreme Court of 16 September, 2020, case № 1-400/11. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/91680849> (application date: 15.03.2021).
8. Civil Code of Ukraine of 16 January, 2003 // Vidomosti of the Verkhovna Rada of Ukraine. 2003. №№ 40—44. Art. 356.
9. Court's ruling of the Court of Appeal of Cherkasy Region of 05 June, 2020, case № 712/48/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94056964> (application date: 15.03.2021).
10. Decision of Criminal Cassation Court of the Supreme Court of 21 April, 2021, case № 712/48/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/96545086> (application date: 28.04.2021).
11. Yemelianov V. P. Determining the subject matter of crime and classification objects of crimes: controversial issues. Herald of Zaporizhzhya Institute of Law under the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs. 2009. № 3. Pp. 132—139.
12. Soloviova A. M. Main ways of criminal law provisions under section VI of Criminal Code of Ukraine improvement through the prism of comparative method of research. Relevant issues of state-building in Ukraine: materials of International scientific-practical conference (Kyiv, 20 May, 2016), Kyiv: PPC «Kyiv university», 2016. Pp. 54—55.
13. Soloviova A. M. Criminal law protection of property: comparative and legal research: dis. ... doc. jurid. sciences. Zaporizhzhia, 2019. 514 p.

Кучинская О. П., Шиголь О. В. Уголовно-правовая квалификация деяния по статье 190 УК Украины (мошенничество) в случае отсутствия собственника имущества (потерпевшего) и причинения ему вреда: теоретические аспекты и вызовы правоприменения.

В статье освещаются вопросы уголовно-правовой квалификации мошенничества и установления признаков его объективной стороны в случае отсутствия собственника имущества (потерпевшего) и причинённого ему вреда.

Делается вывод, что: 1) ст. 190 УК Украины не определяет, на каком вещном праве должно пребывать имущество, которое является предметом уголовного правонарушения. Не обязан осознавать это и субъект его совершения (виновный). Более того, относительно имущества может не быть установлено вовсе никакого правового титула, однако это не свидетельствует об отсутствии мошенничества; 2) для уголовно-правовой квалификации по ст. 190 УК Украины чужим следует признавать любое имущество, которое не пребывает в собственности или законном владении виновного. В таком случае не имеет значения, кто является собственником имущества, и имеет ли вообще такое имущество собственника (то есть является бесхозным). Исключение составляют случаи квалификации деяния по ч. 2 ст. 190 УК Украины, поскольку последняя предусматривает необходимость учитывать материальное положение конкретного лица (потерпевшего). В то же время для уголовно-правовой квалификации деяния по частям 1, 3 или 4 ст. 190 УК Украины наличие собственника имущества (потерпевшего) и причинение ему вреда не требуется. Это не является обязательным признаком объективной стороны состава мошенничества.

Ключевые слова: уголовно-правовая квалификация, квалификация деяния, статья 190 УК Украины, мошенничество, отсутствие собственника имущества, отсутствие потерпевшего, отсутствие вреда, чужое имущество.

Kuchynska O. P., Shchyhol O. V. Criminal law qualification of an act under Article 190 of CC of Ukraine (fraud) in case of absence of the property owner (the victim) and damage caused to them: theoretical aspects and law enforcement challenges.

Correct and accurate criminal law qualification is a necessary condition for achieving the objectives of criminal law, a guarantee of the criminal proceedings effectiveness, feasibility and timeliness of procedural actions carried out within it. Nevertheless, making mistakes in this area and insufficient attention to qualification might lead to numerous negative or even detrimental consequences: unjustified criminal prosecution of a person, formation of an incorrect legal position by the prosecution and, consequently, irrational workload of criminal justice authorities, futility (uselessness) of criminal proceedings, avoidance of responsibility by the guilty or imposition of either too lenient or vice versa too severe (disproportionate) punishment on them, and the victims being left in an insecure state etc.

Thus, the article covers the issues of criminal law qualification of fraud and determination features of its objective aspect in case of absence of the property owner (the victim) and damage caused to them.

It is concluded that: 1) Article 190 of CC of Ukraine does not specify on which proprietary right the property should be held, being subject matter of the offence. Subject of crime (the guilty) is not obliged to realize this either. Moreover, property could exist without any legal title, although it does not mean the absence of fraud; 2) for criminal law qualification under Article 190 of CC of Ukraine others' property should be recognized any property which does not belong to the guilty party. In this case it does not matter who is the property owner, or even whether the property has an owner at all (ownerless). The exception is qualification of an act under part 2 of Article 190 of CC of Ukraine, since it involves taking into account the property status of a particular person (the victim). At the same time for criminal law qualification of an act under part 1, 3 or 4 of Article 190 of CC of Ukraine the existence of property owner (the victim) and causing damage to them is not required. The above-mentioned is not a mandatory feature of the objective aspect of fraud.

Key words: criminal law qualification, qualification of an act, Article 190 of CC of Ukraine, fraud, property owner absence, victim absence, damage absence, others' property.